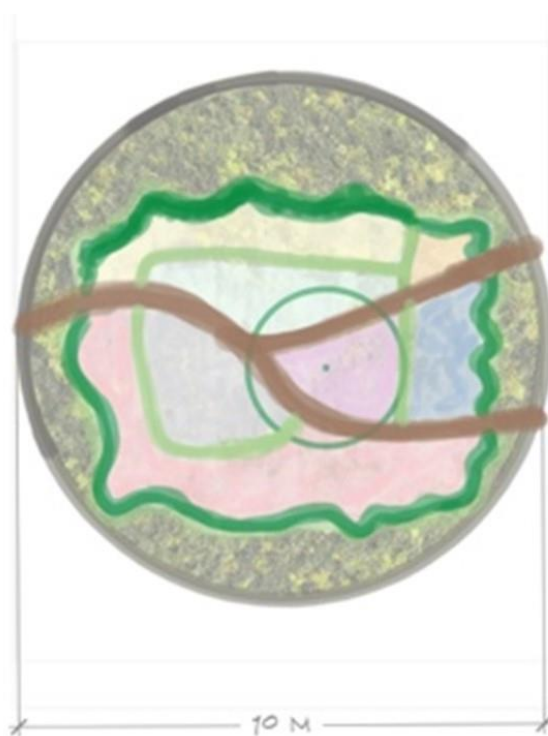

Poffertuin de “Ziel van Leiden”

Leiden, 4 september 2024

Eduard Groen & Joost Mentink

Inhoud

Inleiding.....	3
Ontwerp	3
Beplantingsplan	4
Kosten	5
Programmering	5
Beheer en onderhoud.....	5
Activiteiten	5
Bijlage 1. Beplantingsplan	6
A1, A2 en A3: kruidenrijk grasmengsel	6
B1: Bierbrouwen	7
B2: Leids laken	9
B3: 3 Oktober	11
B4: Hop.....	12
C1: Geneeskunde en kruidkunde	13
C2: Universiteit en hortus	14
C3: Rijn, Mare en Vliet	15
Hagen	16
Buitenhaag	16
Binnenhaag.....	16

Inleiding

Een poffertuin is een cirkelvormige tuin met een diameter van 10 meter, gelegen in het Energiepark te Leiden. Ons voorstel heeft betrekking op één van de poffertuinen die eind 2024 worden aangelegd. De naam van deze poffertuin is *'Ziel van Leiden'*.

Het Energiepark, als onderdeel van het zes kilometer lange Singelpark van Leiden, zal de komende jaren tijdelijk worden ingericht met zogenoemde poffertuinen.

Eduard Groen (Bomenbond Rijnland) en Joost Mentink (Voedzaam Land) zijn enthousiast over de plannen om het gebied tijdelijk met poffertuinen in te richten en bieden hierbij een ontwerp aan, inclusief beplantingsplan (met kostenraming) en programmering voor het gebruik.

Ontwerp

De poffertuin *'Ziel van Leiden'* verbeeldt de plattegrond van de binnenstad van Leiden waarin voor Leiden kenmerkende bomen, bloemen en kruiden zijn aangeplant. Het ontwerp bevat de volgende hoofdkenmerken: [1] paden, [2] hagen, [3] plantvakken, [4] buitenrand.

[1] *De paden* (houtsnipper) hebben de vorm van de Rijnarmen met in het centrum daarvan de Burchtheuvel.

[2] *Twee in vorm te snoeien haagstructuren* (40-50 cm hoog) verbeelden de contouren van de Leidse grachten: een 'buitenhaag' in de vorm van de Singelstructuur en een 'binnenhaag' in de vorm van de oudste grachtenstructuur (Rapenburg, Steenschuur, Herengracht en Oude Vest).

[3] *De plantvakken* worden beplant met voor die gebieden kenmerkende bomen en planten. Zoals planten verbonden met de bierbrouwerij, de lakennijverheid en het agrarische buitengebied.

[4] *De stenen cirkelvormige buitenrand* van de poffertuin is gemaakt van hergebruikte materialen.

Beplantingsplan

Een gedetailleerd beplantingsplan is bijgevoegd als bijlage in dit document. De samenvatting van dat plan staat in onderstaande tabel. Het bevat een voorstel voor het beplanten van twee haagstructuren en tien plantvakken.

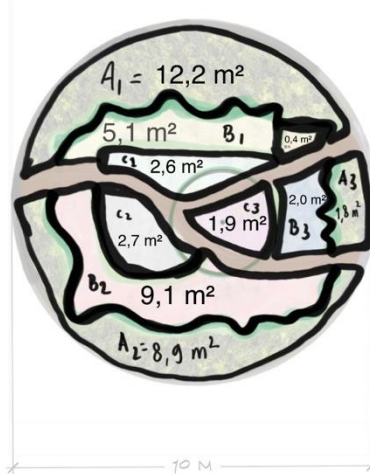
Drie plantvakken aan de buitenrand (A1, A2 en A3) worden ingezaaid met een mengsel voor kruidenrijk gras.

De plantvakken tussen de twee haagstructuren (B1 tot en met B4) worden beplant met gewassen die een rol hebben gespeeld bij de ontstaansgeschiedenis van Leiden.

In de drie binnenste plantvakken (C1, C2 en C3) staan drie bomen die symbool staan voor iconische bomen in die stadsdelen.

Beplantingsplan Singelstructuur-poffertuin

Plantvak	M2	Vulling	Kosten
A1	12	Kruidenrijk grasmengsel	20
A2	9	Kruidenrijk grasmengsel	
A3	2	Kruidenrijk grasmengsel	
B1	5	Planten verbonden met het bierbrouwen	120
B2	9	Planten verbonden met de lakennijverheid	400
B3	2	Planten verbonden met Leids Ontzet	55
B4	0,5	Haagbeuk & Hop	75
C1	2,5	Geneeskunst en kruidkunde Tulpenboom	130
C2	3	Universiteit en Hortus Japanse noot	140
C3	2	Rijn, Mare en Vliet Rode beuk	160
Paden	7	Houtsnippers / Paaltjes verbonden door blauw touw (Rijn)	
Hagen	6	Buitenhaag: Winterlinde Binnenhaag: Japanse kardinaalsmuts	400
	60		
Buitenhaag		Lengte Japanse euonymushaag: circa 25 meter	
Binnenhaag		Lengte haag 0,5 meter hoog met winterlinden: circa 15 meter	
			1500

Kosten

Aanleg door de initiatiefnemers met behulp van vrijwilligers.

De materialen benodigd voor de aanleg worden verstrekt door de gemeente (stenen rand, tuinaarde, houtsnippers).

De kosten voor de beplanting tijdens de aanleg zijn gecijferd op € 1.500,--

Zie voor de gedetailleerde berekening het uitgebreide beplantingsplan in de bijlage van dit document.

Programmering

Beheer en onderhoud

Houtsnippers jaarlijks aanvullen, periodiek maaien kruidenrijk gras, periodiek snoeien van hagen en bomen, in voorjaar en najaar inboeten van planten. In het beplantingsplan wordt per plantvak het beheer en onderhoud benoemd.

Activiteiten

Onderhoudsbijeenkomsten op een vast tijdstip (maandelijks), wanneer nodig incidenteel onderhoud (enkele malen per jaar).

Samen oogsten, tweemaal per jaar.

Culinaire activiteiten met opbrengen uit de poffertuin (tweemaal per jaar)

Educatieve bijeenkomsten: verhalen vertellen (aan diverse doelgroepen), eens per maand.

De programmering zal actueel worden gehouden en zal te raadplegen zijn op de website van de [stichting Voedzaam Land](#).

Bijlage 1. Beplantingsplan

A1, A2 en A3: kruidenrijk grasmengsel

Ca. 25 m²

Vanaf het bolwerk was ten alle tijde goed zicht om de Ommelanden van groot belang. We sluiten hierbij aan met een lage beplanting in de vorm van een kruidenrijk graslandmengsel.

In het [kruidenrijk graslandmengsel](#) zitten de volgende soorten:

Akkerhoornbloem, Beemdlangbloem, Echte koekoeksbloem, Engels raaigras, Gewone hoornbloem, Gewone margriet, Gewoon biggenkruid, Gewoon duizendblad, Gewoon reukgras, Glanshaver, Kamgras, Kleine pimpernel, Kleine ratelaar, Knoopkruid, Kropaar, Pinksterbloem, Rode klaver, Rolklaver, Roodzwenkgras Scherpe boterbloem, Sint Janskruid, Smalle weegbree, Timothee, Veldbeemdgras, Veldlathyrus, Veldzuring, Vogelwikke en Witte klaver.

Kosten

- Zadenmengsel: € 10,--

Beheer

- Ca. 100 gram nodig bij 1x inzaaien; bestellen 200 gram 2x inzaaien / doorzaaien
- 1-2x per jaar maaien
- Maaisel afvoeren i.v.m. verschraling

Informatie

[Optima 6 neutkens mengsel](#)

[Biodivers bedrijf met veel kennis over inheemse mengsels](#)

[Cruydhoeck mengsel](#)

B1: Bierbrouwen

Ca. 5 m²

In deze plot ligt de nadruk op de planten die gebruikt werden bij het bierbrouwen: de granen en de gruitplanten. In het naastliggende plot B4 wordt hop aangeplant.

Gruitplanten

- Gruitplanten zijn kruidenplanten die in Leiden bij het bierbrouwen werden gebruikt. Denk aan soorten als boerenwormkruid, citroenmelisse, grote pimpernel, hyssop, ijzerhard, kamille, mierikswortel, grote klis, aarmunt, wilde marjolein, meekrap, lielevrouwebedstro, rozemarijn, salie, sint janskruid, tijm, citroenkruid en duizendblad.
- Om aan te sluiten bij de Leidse kleuren rood en wit kiezen we planten met een wit-rode toets, zoals aarmunt (kleur roze, violet, wit), rode salie (kleur rood), duizendblad (kleur wit), rozemarijn (kleur violet, wit), hyssop (kleur blauw-violet, soms wit) en kamille (kleur wit). 6 soorten, 3 planten per soort, 15-20 planten, totaal ca € 100,--.
- Diverse potentiële leveranciers, zie informatie

Granen

- diverse soorten graan: gerst, tarwe, rogge, haver, spelt, mais
- keuze maken voor de soorten; plot is beperkt; voorstel alleen gerst en tarwe

Kosten

- Gruitplanten: € 100,--
- Granen: € 20,--
1 kg gerst ca € 4,-- zomer- en wintergerst, dus totaal € 8,--
1 kg tarwe ca € 6,-- zomer- en wintertarwe, dus totaal € 12,--

Beheer

- 2x per jaar granen zaaien
- Regelmatig water geven
- Gruitplanten toonbaar houden
- Eventueel planten stekken en vermeerderen voor andere projecten of optimaliseren bestaande beplanting

Informatie

[Locaties brouwerijen in oud leiden](#)

[Locaties brouwerijen in oud leiden-2](#)

[Bierplanten](#)

[Het oudste Nederlandse bierrecept](#)

[Leverancier gruitplanten, de Oude kastanje](#)

[Leverancier gruitplanten, Zorgkwekerij smaak](#)

[Leverancier gruitplanten, Solude heerlijke tuinen](#)

[Leverancier voor granen, zaadhandel van der wal](#)

B2: Leids laken

Ca. 9 m2

Plot met focus op planten gerelateerd aan ververij. In de lakenindustrie gebezigde terminologie: scheren, wassen, kammen, kaarden, verven, spinnen, volder of voller, raam. Kunnen dus verfplanten zijn of de Kaardebol.

- **Verfplanten**

Bij [Cruydhoeck](#) zijn verfplanten zaden te bestellen. Verfplanten zijn o.a. wede, wouw, gele kamille, gewone ossentong, meekrap, verfbrem, veldzuring, moerasspirea, geel walstro, gewone agrimonie, wijnruit, bloedzuring,

De planten in deze plot worden naar kleur gerangschikt.

Blauw: wede (blad), indigostruik

Geel: wouw (blad en stengels), boerenwormkruid (bloemen), citroenkruid (stengels), duizendblad (stengels), goudbloem (bloemen), guldenroede (blad en stengels), smeewortel (blad en stengels), agrimonie (bloeiende toppen), gele verfkamille (bloemen, saffloer (Oliedistel)

Rood: meekrap (wortelstok), kleeftkruid (blad en stengels), karmozijnbes (bessen), lievevrouwebedstro (wortels), ossentong (wortels), veldzuring (wortels), echte walstro (wortels), glad walstro (wortels)

Bruin: Sint Janskruid (bloemen bruin, wortels brons)

Groen: hop (knoppen), lelietje van dalen (blad en stengels)

In het overzicht van [Vreeken](#) staan nog meer planten die verfstoffen leveren.

- **Overige planten: grote Kaardebol**

Ik heb vooralsnog geen andere planten kunnen vinden die een rol gespeeld hebben bij de lakenindustrie.

Kosten

- Schatting 10 planten / m2, totaal 90 planten. Ca € 4,-- p.st.
- Niet via 1 leverancier te verkrijgen.
- Met wat specials erbij, zoals bv. de indigostruik (niet winterhard): € 400,--

Beheer

- Water geven
- Extra zorg na aanplant
- Zaden winnen na de bloei
- Stekken voor eventuele vermeerdering voor andere projecten

Informatie

[Leiden textielstad](#)

[Lakennijverheid](#)

[de geschiedenis van de Leidse lakenindustrie](#)

[lakennijverheid in de lage landen](#)

Nieuw Leids laken

de textielindustrie in Oud Rotterdam, mooie uitleg over de processen

verven en kleuren in de middeleeuwen

verfplanten: natuurlijk verven met planten

de groene Kruidhof verfplanten

vreeken zaden verfplanten

wede

wede de koningin van de verfplanten

Kaardebol

B3: 3 Oktober

Ca. 2 m2

Pastinaak en wilde peen zaaien zichzelf prima uit. Voorstel 3 gebiedjes van ca 0,5 m2 markeren met daarin de 3 soorten.

Pastinaak en wilde peen 1x zaaien, daarna zaaien ze zichzelf wel uit.

Pootuitjes jaarlijks planten, zowel rode als witte (gele) uien als eerbetoon aan de Leidsche kleuren:

- Rode plantuien, bv. [via moestuinland](#) voor aanplant in najaar.
- Witte plantuien, bv. [via zaadhandel van der wal](#) voor aanplant in najaar.

Eventueel andere meerjarige uien planten, zoals de stengelui = Welsh onion, diverse soorten ook in de kleuren rood en wit. Bv. De rode [de red ninja](#) en de witte , [de ishkura](#). Eventueel de Welsh onion als planten bestellen, leverancier bv. [de oude kastanje](#)

Kosten

- zaden pastinaak en wilde peen: € 5,--
- plantuitjes rode ui (500gr): € 6,--
- plantuitjes witte ui (500 gr): € 5,--
- evt. Welsh onion als zaden: € 5,--
- Welsh onion als planten (10 stuks): € 30,--

Beheer

- pootuitjes jaarlijks planten
- beperken aantal planten door uitzaaien van wilde peen en pastinaak
- zaden verzamelen

informatie

[*geschiedenis van de ui*](#)
[*eten en drinken in de gouden eeuw*](#)
[*over de pastinaak*](#)
[*historische hutspotrecepten*](#)

B4: Hop

Ca 0,5 m2

In dit relatief kleine plot naast plot B1, planten we hop aan, als uitbreiding van het thema Bierbrouwen. Hop is een belangrijk ingrediënt bij het bierbrouwen en mag dan ook binnen het thema “Bierbrouwen” niet ontbreken. Hop geeft een bittere smaak en zorgt onder meer voor een stabiele schuimkraag en conservering.

We kiezen naast de gewone wilde hop, voor diverse cultivars. Ter ondersteuning gebruiken we de haagbeuk, waarvan de houtsnippers bij het bierbrouwen ook wel als gruitplant wordt gebruikt.

Kosten

- 5 planten: € 75,--

Beheer

- haagbeuk als klimstruik voor hop snoeien
- overdadige groei hop snoeien

Informatie

[Boekje hop van Leendert Alberts, expert over bier in oude tijden
hopsoorten](#)

C1: Geneeskunde en kruidkunde

Ca. 2,5 m2

De beroemde Leidse arts en botanicus Herman Boerhaave kweekte in zijn landgoed Oud Poelgeest de Amerikaanse Tulpenboom (Liriodendron tulipifera). Deze boom staat centraal in deze plot, samen met medicinale planten. De tulpenboom kan bijvoorbeeld [hier](#) worden gekocht. Bij deze leverancier (Amitis) hebben ze ook voordelig de andere bomen voor de andere C plots.

Herman Boerhaave werkte vanuit het Caecilia gasthuis, wat beschouwd kan worden als het eerste academische ziekenhuis van Leiden. Wellicht aansluiten bij medicinale kruiden uit de Hortus of uit de boeken van Boerhaave. Sommige planten zijn giftig, overwegen of deze wel aangeplant moeten worden.

De medicinale planten kunnen bv. besteld worden bij de [Cruydhoeck](#) of [Magical garden seeds](#). Keuze voor ca. 10 soorten, zoals bijvoorbeeld: gewone duivenkervel, valkruid, malrove, stinkende gouwe, maarts viooltje, valeriaan, wondklaver, saffloer (oliedistel, ook gebruikt als verfplant), hartgespan, klokbilzekruid, zwarte stokroos. Keuze van de planten wordt nader bepaald.

Kosten

• Amerikaanse tulpenboom	€ 50,--
• boompalen, boomband en bevestigingsmateriaal	€ 30,--
• zaden medicinale planten	€ 50,--

Beheer

- snoeien boom
- water geven
- wieden gezaaid en geplant oppervlak

Informatie

[*Stek van historische tulpenboom in Leidse Hout over Herman Boerhaave*](#)
[*Over Boerhaave -2- Boerhaave botanicus boek Boerhaave Boerhaavetuin Voorhout*](#)

C2: Universiteit en hortus

Ca. 3 m2

De Universiteit met het academiegebouw en de Hortus is Leiden pur sang. Centraal staat de Ginkgo Biloba. Als onderbeplanting kiezen we planten met een rode toets. Tevens sluiten we aan bij de jarenlange relatie tussen Leiden en Japan, wat onder meer tot uiting komt door de van Siebold gedenktuin in de Hortus.

Als basis van dit plot kan een Japans bloemenmengsel worden ingezaaid en aangevuld met enkele planten, zoals Camelia Japonica, Japanse gember en Japanse sierkwee. Verder inzaaien met Japans bloemenmengsel.

Kosten

• Ginkgo Biloba	€ 50,--
• boompalen, boomband en bevestigingsmateriaal	€ 30,--
- kosten overige planten:	€ 50,--
- 1x camelia Japonica,	
- 3x Japanse Gember	
- 1x Japanse sierkwee	
• zaadmengsel Japans bloemenmengsel 2 zakjes	€ 6,--

Beheer

- snoeien boom
- water geven
- wieden gezaaid en geplant oppervlak

Informatie

[Over de Ginkgo Biloba](#)

[Over de universiteit Leiden](#)

[Over de hortus Leiden](#)

[Over siebold](#)

[Von siebold gedenktuin](#)

[Japans bloemenmengsel](#)

[Japanse gember](#)

C3: Rijn, Mare en Vliet

Ca. 2m2

Waar de Rijnen samenstromen werd een trotse burcht gebouwd. Iets meer precies, de samenkost van de Rijn, de Mare en de Vliet.

In de Burcht, staat een karakteristieke beuk, op vrijdag 22 september 1989 benoemd tot Beets beuk. Deze beuk staat centraal in deze plot. Als onderbeplanting kiezen we planten met een witte toets. We kunnen bijvoorbeeld kiezen voor een wit zadenmengsel en dat aanvullen met enkele specifieke planten, zoals Cornus Kousa, de specerijstruik (cultivar venus, wit), de camelia japonica (wit) en daslook als onder begroeiing.

Kosten

• beuk purpurea	€ 50,--
• boompalen, boomband en bevestigingsmateriaal	€ 30,--
- kosten overige planten:	€ 75,--
- 1x Cornus kousa wit	
- 1x witte specerijstruik	
- 1x camelia japonica wit	
- daslook	

Beheer

- snoeien boom
- water geven
- wieden gezaaid en geplant oppervlak

Informatie

[Over de burcht](#)

[Over Nicolaas Beets](#)

[Over de beuk in de burcht in relatie met Nicolaas Beets](#)

Hagen

Buitenhaag

Ca. 25 mtr

We passen de winterlinde als buitenhaag toe. Het jonge blad van de winterlinde is eetbaar. De winterlinde kan goed in de zon en in de halfschaduw en is goed bestand tegen luchtverontreiniging.

Kosten

- 125 planten, 5 planten per mtr,
wortelgoed 50-80 cm € 250,--
verzendkosten € 20,--

Beheer

- snoeien hoogte en breedte
- water geven

Informatie

[Leverancier Kenens](#)

[Leverancier Klein](#)

[Over de linde, bureau Maes](#)

Binnenhaag

Ca. 15 mtr

Voorstel Japanse euonymus, groen blijvende soort. Groeit niet zo snel, van belang bij een binnenhaag om de structuren zo goed mogelijk te doen blijven bestaan gedurende het jaar.

Kosten

- Ca. 90 planten pot p9, 10-15 cm,
6 planten per mtr € 120,--
verzendkosten € 10,00

Beheer

- snoeien hoogte en breedte
- water geven

Informatie

[Leverancier Lunteren](#)

[Leverancier Heijnen](#)